

Ve třetím sloupci je vyjádřeno průměrné osvojení každého invariantu u všech žáků třídy, kteří se výzkumu zúčastnili, a je uvedeno v procentech.

Text A		
Číslo informace	Opakování	Průměrné procento osvojení
2	5	4,11
4	4	22,47
5	6	17,06
6	7	52,88
25	5	23,41
31	7	9,41
32	4	14,47
38	3	35,29
39	3	35,29
40	3	35,29
41	3	35,29

Text B		
Číslo informace	Opakování	Průměrné procento osvojení
1	5	19,04
3	8	23,13
4	5	65,52
5	7	9,04
15	8	17,74
29	10	39,69
31	5	34,21
42	4	68,52
43	3	68,52
44	3	64,17
45	3	63,09

Text C		
Číslo informace	Opakování	Průměrné procento osvojení
1	2	85,83
3	2	21,83
5	3	20,05
9	1	4
15	1	0
16	1	0
22	1	0
25	1	0
26	1	0
27	1	0
28	1	0
29	1	0
32	1	0
35	1	0
38	1	12,83
43	3	13,5
44	1	45,83
54	1	0
69	1	0

Text D		
Číslo informace	Opakování	Průměrné procento osvojení
6	1	8,33
8	4	37,66
17	2	12,5
18	4	11
26	1	14
40	1	0
44	1	22,91
45	1	13,33
47	1	15,42
50	1	28,33
59	1	0

Porovnáme-li všechny hodnoty uvedené v tabulkách, zjistíme, že texty A, B učitelky I se výrazně lišily od textů C, D učitelky II a III. Hlavní rozdíl spočívá v uvádění počtu různých variant informací vzhledem k invariantům. Tento počet je u učitelky I několikanásobně vyšší než u učitelky II a III. Největší počet variant – zjednodušeně řečeno faktor opakování – se uplatňuje v textu B, poté následuje text A, mnohem nižší počet variant se vyskytuje v textu C a D. Je vidět, že faktor opakování pozitivně ovlivňuje úspěšnost recepce.

Z hlediska vztahu mluvenost vs. psanost posuzujeme i realizaci záměru. Porovnááme, jak učitel realizuje svůj záměr mluveným výkladem v rámci vyučovací hodiny (fáze I) a jak ho formuluje dodatečně písemně (fáze II). Výzkum ukazuje, že zatímco v první fázi dominuje věcně obsahová složka výkladu, ve druhé fázi vystupuje do popředí složka záměrová.

Dospěli jsme k obdobnému zjištění jako skupina psychologů vedená J. Janouškem (srov. Janoušek, 1988). Jejich výzkum se zaměřuje na analýzu regulovaného dialogu dvojic a trojic účastníků a skládá se z několika fází. V první fázi účastníci pronášejí repliky, ve druhé fázi zapisují účastníci zpa-měti v co nejpřesnější podobě repliky vlastní i partnerů. Ve třetí fázi účastníci podávají dodatečnou zprávu o dialogu v nepřímé řeči v minulém čase. Výzkum ukázal, že první fáze je záznamem věcného obsahu sdělení. Druhá fáze odkrývá implicitní vztah autora nebo partnera k pronesené replice, a tím do jisté míry smysl repliky pro jejího původce nebo příjemce. Třetí fáze výrazně postihuje vztah autora nebo partnera k pronesené replice a v nejzřetelnější formě se v ní odráží záměr autora a vyvolaný efekt u partnera.

Domníváme se, že v uvedeném výzkumu dialogů stejně tak jako v našem výzkumu, vyšší explicitnost vyjádření komunikačního záměru v dodatečné zprávě či v dotazníku místo vlastní přímé realizace, není způsobena distinkcí psaný text – mluvený text, ale podílejí se na ní faktory komplexnější povahy. Jedním z nejdůležitějších je samotný faktor času a dále komplex psychosociálních charakteristik autorů textu.

V příspěvku jsme se snažili popsat některé charakteristické rysy realizace záměru mluveného. Vzhledem k tomu, že se jedná o vysoce komplexní jev, soustředili jsme pozornost pouze na ty charakteristiky, které (jak vyplynulo z našeho výzkumu), nejvíce ovlivňují úspěšnou, realizaci záměru mluveného ve výkladovém textu.

Literatura

- AUSTIN, J. L.: How to do things with words. New York, Oxford UP 1973.
 GAVORA, P. a kol.: Pedagogická komunikácia v základnej škole. Bratislava 1988.
 HOFFMANNOVÁ, J.: Mluvené a psané texty ve vzájemných citacích (aluzích). Stylistyka I, 1992, s. 67–81.
 HOLŠANOVÁ, J.: Výchova k produkci a interpretaci textu/komunikátu na švédských školách. Časopis pro moderní filologii (v tisku).
 JANOUŠEK, J.: Metodologické problémy psychologického výzkumu významové struktury textu. Slavica Pragensia, 32, 1988, s. 35–41.